

PIARRES LAFITTERI OMENALDIA

Uztaritze, 1983-V-23

Jean Haritschelhar

Euskaltzainburu ordea

Jaun andereak,

Mintzaldi hunen hastapenean, nahi nituzke agurtu hunat etorri diren guziak, bainan aipamen berezi bat banuke, Dassance Jauna Uztaritzeko auzapezarentzat, ongi etorri hain goxoa egin daukulakotz.

Gure artean ere ditugu, Jean Pierre Destrade deputatua, André Luberriaga kontseilari jenerala, Aizarna Gipuzkoako deputatu nagusia, Goio Monreal Euskal Herriko Unibertsitateko errektorea eta Olaizola jauna Euskal gobernuaren izenean etorria. Nere agurrik beroena eskaintzen deiet.

Ohidura zaharra da Ipar Euskal Herrian makila baten eskaintea omenaldi bat egiten zaiolarik norbaiti. Jadanik 1853 an, Antoine d'Abbadie-k sortu zituelarik euskal bestak Urruñan, saritzat eman zituen olerkariendako bai urrezko untza, bai ere ohorezko makila. Ez dut uste berak asmatu rikako gauza zela ohorezko makilaren eskaintzea, bainan jadanik ezagutua zen ohidura bat.

Geroztik nor nahiri emaiten zaio makila bat. Ez dut ukatzen eskaintza eder bat dela, amodioz landua duen ofiziale baten lan bikaina, ederki apaindua. Bainan ez daukuia aspaldi huntan Lafittek-edo hobeki erran Ithurraldek—Lafitten adixkide mina dudarik gabe— salaturik eskuratu zuela makila bat.

Entzun dezagun zer dion berak:

Begiztatu nuen aspaldi mendian
Mizpir'ondo xuxen bat sasien erdian;
Handitzerat utzi dut eta harekila
Aurten egin dut nere euskaldun makila.

* * *

Pertsuz pertsu, kantatzen ditu makilaren laudorioak eta azkenean, erakusten dauku zer atxikimendu zor dion biziaren azken eremuetaaino laguntzaile duen adixkideari.

Begiztatu nuen aspaldi mendian
 Mizpir'ondo xuxen bat sasien erdian
 Handitzerat utzi dut eta harekila
 Hemen egin dut nere Zeruko makila.

Jadanik Lurreko eta Zeruko euskaldun makila duenari ez zaio beste bat eskaini behar. Bada hoberik.

Duela urte bat Euskaltzaindiak deliberatu zuen eginen zaizula omenaldi bat. Alabainan nahi zuen ohoratu Euskaltzaina, euskaltzalea, bere bizi guzian euskararen alde borrokatu den idazlea, gramatika ikertzailea, hiztegi egilea, literatura argitzailea, dizipulu edo ikasle sortzailea eta sustatzailea.

Badaki Euskaltzaindiak ez zirela ohorez gose, bainan gaur entzuten diren laudorioak ez dira lausenguak, ez dira alegiak, egiak baizik.

Hor daude lekuko, egia dariotela ahotik euskalzàle guziak, heien erakasle eta maisu izan zirela goraki aitortzen dutela.

Lore sortaren artetik hautatzen ditut zonbeit:

Hil aintzin Anai Berriotxoak (Nicolás Alzola Gerediagak) azken borondatez, zituen indar poxiak bildurik, igortzen zion Juan San Martin-i zure omenez egin zuen lana eta idazten zion:

“Juanito: Piarres Lafitte omenaldirako: Makalik nabil eta ezin dut gehiago idatzi”. Biharamunean pausatzen zen.

Mitxelenak ere argi eta garbi aipatzen ditu irakasle eta adiskidea (irakasle izan bainuen luzaroan behiala azkenik ezagutu arte).

Nihaurek, duela orai sei urte abantxu, Euskaltzaleen Biltzarrak Baigorriin egin nauzun omenaldian nion:

“Zor dautzut, Jauna, dudan euskararen amodioa, hitz batez zor dautzut ene euskaltasuna. Hortakotz bihotzaren zolatik: Milesker Jauna!”.

Arana Martijak deitzen zaitu “el polifacético Pierre Lafitte”, ez Janus bezala bi aurpegitarakoa bainan aurpegi hanitzetakoa; baiteramazkitzu gramatika aurpegia, hiztegi aurpegia, literatur begitartea, idazle bisaia eta beste...

Gazteagoak direnek ere salatzen dituzte zure ganako zorrak:

M.ª José Azurmendik: nuestro gran estudioso del euskara Pierre Lafitte.

Endrike Knörr-ek: euskalari eta “euskalzale gailen” eman duen etsenpluagatik.

Eta Jacques Allières-ek euskal aditza presentatzen duelarik:

Elle est directement inspirée de la présentation qu'en a faite le chanoine Lafitte dans sa Grammaire basque, mon livre de chevet d'adolescent où j'ai appris à peu près tout ce que je sais sur le basque, sous sa forme “navarro labourdine” du moins.

Beraz Euskaltzaindiaren deiari erantzun diotenak 59 dira. Eta behar bada gehiago izanen ziren ez baginu epe labur bat ezarri. Orotarat 60 artikulua eta 923 orrialdeko liburu gotor bat. Bazena zuretzat eskaintza hoberik? Ez dut uste. Eta berriz oixtian aipatuari noa. Makila bat edo beste eskaintza bat egiten zaiolarik norbaiti, eskaintzen zaio ofiziale batek eginikako lana-amodiozko lana dudarik gabe-bainan dirutan erosia.

Liburu hunekin aldiz, idazle bakotzak (eta errepikatzen dut 59 direla) eskaintzen dautzu bere buruzko lana, egiten dituen ikerketen fruitua, oren luzeak eta asko buru hauste pasatu dituela artikulua mamitsu baten lantzeko.

Iker 2 deitzen da liburua. Lehena agertu zen duela orai urte bat eta erdi, euskalarien nazioarteko jardunaldien aktak azaltzen zituela: 545 orrialdeko liburu eder bat.

Erran dudan bezala zure omenaldirako liburuak 923 orrialde dauzka, erakusten baitauzku zertan diren ez bakarrik Euskal Herrian bainan mundu guzian euskal ikerketak.

Bada hortan orotarik, bainan leku gehiena dauka gramatikak: 34 artikulurekin.

Aditzaz 4, hiztegiak 1, morfo sintaxiaz 6, elebitasunaz 2, onomaztikaz 5, etimologiaz 4, euskalkietaz 6, erran zaharretaz 1, liturgia eta bertsogintzaz 3, XVIII eta XIXmendeko euskaraz 4, bibliografiak 2.

Literaturak ere bere eremua badauka 6 artikulurekin, seiak ipar Euskal Herriko ikertzaletarik etorriak. Lafitte eta Lafitten obra aipatzen dute 5 idazleek.

Eta gero, nahas mahas, ezartzen ditut besteak, edergintzaz, hixtoriaz, etnologiaz ari direnak, gutunak azaltzen dituztenak, ahantzi gabe gure olerkariak Gandiaga eta Iratzeder.

“Mélanges” deiturikako liburua da *Iker 2*, edozoin unibertsitatek bere kide bati eskaintzen dion bezalakoa, lagunkideak elgarretaratzen direlarik omenaldi baten egiteko.

Liburu honekin errege bidea hartu du Euskaltzaindiak, edo oraiko hiztegia baliatuz, autopista, bide zabaletan zabalena. Alabainan, erakusten du liburuak zer lan baliosak egiten diren Euskaltzaindian, zer ikerketa motak hizkuntzari buruz, sekulan ahantzi gabe euskalkiak.

Nork, gure Euskal Herrian, hobeki aztertzen ditu euskalkiak, ez balinbada Euskaltzaindia eta hor dago *Iker 2* lekuko.

Nork hobeki, gure Euskal Herrian, lantzen ditu eta ikertzen gramatika eta hiztegia, halaber literatura, ez balinbada Euskaltzaindia, eta hor dago *Iker 2* lekuko.

Nork hobeki, gure Euskal Herrian, biltzen ditu mundu guziko euskalariak gure hizkuntzaren inguruan, ez balinbada Euskaltzaindia eta hor daude *Iker 1* eta *Iker 2* lekuko.

Egia erran, *Iker 2* hau 6 hizkuntzatan agertzen da: Euskarak toki lehena dauka, erdia baino gehiago euskaraz idatzia baita, eta bestek dauzkatela españolak 15 lan, frantsesak 12, errusoak 2, alemanak eta ingelesak bat bakotzak.

Duela hamabost hogoi bat urte ez ginituen aurkituko hainbeste unibertsitateko erakaslerik: hor daude agertzen direnak Gasteiz, Bilbao, Donostia eta Iruña, Salamanka ere, Frantziakoak Nancy, Metz, Tolosa, Pau, Bordele eta Bordelek duen umea Baionan, eta gero Liverpool, Tbilissi, Mosku, Autrixiako Viena, Alemanian Tübingen.

Orotarat 17 euskaltzain osok eta 24 urgazlek parte hartu dute omenaldi huntan. Halere nahi nuke azpimarkatu Ipar Euskal Herriko ikertzaleek hartu duten tokia, bereziki berrikitan sortu den C. N. R. S.eko E. R. A. 1052-ko kideak. Ikus daiteke Lafittek badituela segitzaileak.

Eskerrak zor diozkagu Iruñako Aranzadi irarkolari lan ona egin duela-kotz liburu hunen inprimatzen. Har dezatela merezi dutena bai zuzendariek, bai langileek.

Ez nuke mintzaldi hau bururatu nahi eskerrak bihurtu gabe Gipuzkoako Foru diputazioari eta hemen dagoen Aizarna diputatu nagusiari. Zuri esker Jauna, eta zure lagun kideeri esker, agertzen da Piarres Lafitteen omendaldira-ko liburu eder hau. Erakusten duzue nola laguntzen eta sustatzen dituzuen euskara, euskal kultura, euskal ikerketak. Har bezate bestek zuetan etsenplu.

Eta olerkariak azken hitza bere ukan dezan, irakurtuko dautzuet, hemen dagon andereño batek, Mari Jane Minaberri-k Aita Lafitti eskaintzen dion olerkia.

Lafitte jaun kalonjeari

Euskal Herriko mendia
Haritez da apaindua.
Itzal haundiko zuhaitza,
Neurri gabeko jakintza,
Zabal ta suhar bihotza,
Zu zira gure haritza.

Euskal Herriko mendiak
Harrokan ditu erroak.
Sort dadin mundu berria,
Aska gure aberria,
Bizi guzia borroka,
Zu zira gure harroka.

Euskal Herriko mendiak
Ez daki nungo urxoak
Hazkurri haren ezkurak
Hazi dituen umeak.
Zuri esker zonbat lagun
Euskal- seme dira egun?

Bihotzez beti zuri so,
Agurtzen zitut, aitaso.